

بەشى يەكەم:

۱ سەرچاۋە نامارى داتا :

پروسە كۆكردنەۋى داتا لەسەرچاۋە مېژوۋى يان دىكومىنتارىيەكانى ئەنجامى چالاكى زۆرىك لى دامتەزراۋەكان و بلاۋكراۋەكان و ۋەزارەتەكان و ھتد يان ئەو كارانەى لە كىتەپخانەكاندا ھەيە و ئەوانى تر چەندىن داتاي نامارى تىدايە كەپپويستە لەلايەن تويژەرەۋە نامازەيان پىبىكرىت كە دوو جۆرن:

۱. سەرچاۋە سەرەتاييەكان: ئەمانە ئەو داتايانەن كە لەلايەن خودى تويژەرەۋە كۆدەكرىنەۋە

۲. سەرچاۋەى دواناۋەندى (لاۋەكى): ئەمانە داتاكان پىشتەرنامادەكراون، يان لە تويژىنەۋەكانى پىشوو. يان رۆژنامەكان كۆدەكرىنەۋە.

شۈينى مەيدانى بە سەرچاۋەى كۆكردنەۋەى داتا **دەژمىردىت** لە رىگەى فۆرمەكان، سەرژمىريەكان يان نمونەيەك لە كۆمەلگەى نامارەۋە **ۋەربىگىرىت** كە نوينەرايەتى ھەموو تاييەتمەندىيەكانى كۆمەلگە دەكەن، ھەرۋەھا چەند رىگەيەك ھەيە بۆ ئەنجامدانى كۆكردنەۋەى داتا:

۱: شىۋازى چاۋدىرى (بىنين): **ۋەك زانىنى جۈلەى ھاتوو چوو** لە ناۋچەيەكى ديارىكراۋدا و داتاي لى تومار بىكە.

۲: شىۋازى راپرسى: بە پرسىيار كىردن لەو پرسىيارانەى كە ۋەلام دەدرىنەۋە بەمەرجىك ئەو پرسىيارانە باسى بابەتتىكى ديارىكراۋ بىكەن ناۋنىشان ۋەك بەخورايى فىربوون يان **سروشتى نىشتە جىبوون**

۳: شىۋازى كۆبوونەۋەى راستەوخۋى نىۋان تويژەر لەگەل ۋەلامدەرەۋەكان بەشىۋەتەكى راستەوخو بۆ بەدەستەينانى داتا داۋاكرائەكان لەگەل پىويستى بە روونكرنەۋەى ئەۋەى پىويستە بۆ ۋەلامدەرەۋەكان بۆ بەدەستەينانى باشتىرىن ۋەلام.

۴: شىۋازى تەلەفون ئەگەر تەلەفونەكە بەردەست بىت بۆ گروۋپى نامانج.

۵: ئەمروش مېتودى تر ۋەك نىمەيل بەكاردەھىنرىت و داۋا دىكرىت لى نمونەى كۆمەلگا بو ئەۋى ۋەلام بدونئەۋە.

۲ : فورمی راپرسی:

فورمی راپرسی بریتییة لة لیستی ئەو پرسیارانەیه که ئامانج لئی خویندنی پۆلیکی دیاریکراوە. ئەمە یەکیکە لە باوترین نامرازەکانی توژیڤنەو، هەرۆهە پێی دەوتریت "راپرسی، ریفراڤۆم یان راپرسی

توخمەکانی فورمی راپرسی :

(۱) دانانی ئامانجەکانی راپرسییەکە: ئەو دەتەوێت لە ئەنجامەکان بەدەست ناهێنیت ئەگەر ئامانجی فورمی راپرسییەکتەرۆن و دیاریکراوی نەبێت ئاشکرایە که ئەمە بەفیرۆدانی کاتی بەشداربووان و بەفیرۆدانی سەرچاوەی نووسەرانە ئەو راپرسییە مەبەست ئەویە که دیزاینەر پر اپرسییەکە دەبێت زۆر ورد بیت لە دانانی ئامانجەکە و بەشبووەیەک هەموو کەسێک بتوانی بە ئاسانی ئامانجەکتە تێگات .

(۲) نووسینی راپرسی: **پاش** دیاریکردنی ئامانجی سەرەکی راپرسییەکە، ئیستا نۆرە ی نووسینی پرسیارەکان و تەقۆرەکانی وەک ئەمانە ی خوارۆو.

- پرسیارەکانی "بەئێ" یان "نەخێر": که لەوانەیه هەندیک جار بژاردە ی "رەنگە" یان بژاردە ی "من نازانم" یاومری بکات.
- پرسیارەئارەزوومەندەکان: که بریتین لە هەلبژاردنی یەک وەلام یان چەند وەلامیکی گونجاو.
- هەلسەنگاندنی پرسیارەکانی پێومری جیاواز.
- ئەو پرسیارانە ی که پێویستی بە نووسینی دەقی هەیە.
- پرسیارە داخراوەکان و کراوەکان - ended:Open

پرسیاری(ended)

داخراو: پرسیارێک که وەلامەکە ی سنوردارە بۆ ناوچەیکە دیاریکراو لە وەلامە چاومروانکراوەکان، "بەئێ" یان "نا" پرسیارەکان، و تیکر اپرسیارەکانی هەلسەنگاندن.

پرسیاری کراوە (Open): هانی ئەو کەسانە دەدات که وەلامی پرسیارەکان دەدەنەو بۆ یادکردنی بۆچوون و هەست و هەلوێستی خویان، چونکه توژیومری بەتوانا دەکات بۆ کۆکردنەو ی داتای کوالیتی بەکاری بهێنیت. پرۆفیسۆر فاولەر، توژیومری لیکۆلینە و راپرسی، پێوابوو که پرسیارە داخراوەکان "داتای باشتر" لە پرسیارە کراوە بەرەم دەهێنن، بەلام پرسیارە کراوەسودی هەتیە و گرنگە وەک ئەمانە ی خوارۆو

یەکتەم: پرسیارە کراوە دەرفەت دەرخسینیت بو بەدەستەینانی وەلامی پیشین نەکراو

دووم، به قوولی باس له تیروانینه راسته قینه کانی ئه کسانه دهکات که دهیانوویت ئه دمهفته یان هه بیت که به قسه ی خویمان وه لآمی هه ندیک پرسیار بده نه وه

سییه م، ئه کسانه ی وه لآمی پرسیار مکان دده نه وه دهیانوویت به قسه ی خویمان وه لآمی هه ندیک پرسیار بده نه وه

٣) بنه ماو ریساکان بو ناماده کردنی راپرسیه که:

یه که تم: دیار یکردنی تهو قه رکانی سه ره کی راپرسیه که .

دووم: پرسیار مکانی هه ریه ک لهم تهو مرانه به کومه لکی جیا له ئهوانی تر دهنوسرینه تهو ، و له کاتی نووسینی پرسیار مکانی پبویسته له سه تر تویره مر ئه م شتانه ی خوار مه ره چاو بکات :

◆ پرسیار مکانی راپرسی کور تکراره .

◆ زمانی ساده به کار بهینه، یان زمانی زال که گونجاوه له گه ل ئاسته کانی وه لامده ره مکان.

◆ وشه ی پرسیار مه که نابیت لیکدریته وه .

◆ به کار هینانی شیوه ی ساده له وه لامدانه وه مکان، وه ک "به لئ" یان "نه خیر" و چند هه لئزاردیه ک.

◆ بژارده ی "ره نگه" یان "نازانه" له شوینه گونجاوه مکان دابنی.

◆ خولادان له پرسیار کردنی پرسیاری که سی.

◆ دووربه له پرسیار کردن لهو پرسیارانه ی که رینوینیتان دهکات به ره مو وه لامیکی تاییه ت (واته، وه لامیکی دیاریکراو پیشنیار مه که)

◆ خوت به دوور بگره له پرسیار کردن که پبویستی به ژماردنی میشک هه یه، یان ئه وه ی که پشت ده به ستی ت به بیرورای وه لامده ره وه ،

◆ تنه ا یه ک پرسیار له په ره گرافه که بپرسه .

◆ بوشایی بخه ناو پرسیار مه، به سه بو تاکه کان بو دانانی تیبینه تاییه تیه کانیان.

٤) ده رهینانی راپرسی: لهم هه نگاوه دا تویره ره مه که راپرسیه که ریکده خات و به باشی ده ریده خات بو ئه وه ی به ره ژمه ونی وه لامده ره وه مکان ده رخریت چند خالیک هه یه که له پرۆسه ی ده رهینراودا ره چاو ده کرین:

١/ ناو نیشانی تویره ی نه وه که له سه ره وه ی پرسیار نامه که نووسراوه

۲/ رېځخستنی پرسیار مکان له لاپهړه که به شیوهیهک که ریځه بدهیت بوه لامدانوهی گونجاو.

۳/ راپرسییهکه پښوېسته کورت بیت.

۴/ پښوېسته رینماییهکان بۆ پرکردنوهی پرسیار مکان روون وپوخت بن.

۵/ جوړی کاغزه که پښوېسته باش بیت و تنها له لایهکهوه بنووسیت.

۶/ پرسیار مکان دهبیت بهسمر تهوهر مکاندا دابهش بکرین و ناونیشانی روونیان هه بیت ،

۷/ له کوتایي راپرسییهکه پښوېسته دستخوشی لهوه لامدهر که بکریت و هاوکاری بکریت ،

۸/ راپرسییهکه زور جار به نامیهک دتندریت که مهبهست و گرنگی توزینهوه که رووندهکاتهوه.

جهتکردنوه لهسمر نهپنی زانیاری نارزوومهندانهیه و نارزوومهندانهیه و تنها بۆ مهبهستی توزینهوه ی زانستی بهکار دیت.

۵) شیوازی راستکردنوهی راپرسی: نهگهر راپرسیهکه له بینج بیووری هتلسنکاندن بیک هاتبیت ، ثنوه پاراگرافه نهرینی و نیگهتیقهکانی بهو شیوهیه راست دهکرینهوه کهله خشتهی خوار هوهدا نیشان دراوه:

په رگراف	زور هاورام	هاورام	بیلایه	هاورا نیم	هاورا نیم به توندی
نهرینی	۵ نمره	۴ نمره	۳ نمره	۲ نمره	۱ نمره
نهرینی	۱ نمره	۲ نمره	۳ نمره	۴ نمره	۵ نمره

۶) رېځخستنی راپرسیهکه بهر له بهکارهینانی : پرؤسهی رېځخستنی راپرسییهکه پیش جیهجی کردنی بۆ گروپی نامانج، پرؤسهیهکی گرنگه چونکه دهبیته هوئی نامرازیکی پښوانهیی زانستی که پشت به کوی دات اکان ببهسنتیت، بهم شیوهیه گشتاندنی نهجامهکان و پرؤسهی هموار کردنی راپرسیهکه پښوېستی بهمانهیی خ وار هوه هیه یان نا:

یهکتم/ رهسناپهتی راپرسییهکه: بهو مانایه دیت که راپرسییهکه پښوانهیی نهو شتانه دهکات که بۆ پښوانهیی دروست کراوه ، و بۆ زانینی نهوبابهته راپرسییهکه پیشکش به کومهلنیک پسپوری شارهزا دهکریت که له شیوازی توزینهوه و نامادهکردنی راپرسی و پسپوری بابهتی توزینهوه

دوهم: جیهجی کردنی راپرسییهکه بۆ نمونهیهکی بترایی له کومهلگهی توزینهوه بو هتزار کردنی، متمانهی راپرسییهکه

بەكار ھىنانى راپرسىيەكە بۇ نمونەنى بىقرايى راپرسىيەكە بە چەند لايىقەتكە تويزەر مەكە سوودى لى وەردەگىت وەك ئەمانەتى خوارقوۋە:

- ديار يىكردىنى پلەي وەلامدانەھى وەلامدەر مەكان بۇ راپرسىيەكە.
- يارمەتيدان بۇ ناسىنەھى پرسىيارە ناديار مەكان.
- يارمەتيدان بۇ تاقىكر دىنەھى سىقەرەتايى بۇ كرىمانەتى تويزىنەھى.
- ھەندىك لە كىشەكانى پەيوەندىدار بە دىزاين و مېتودولۇجى تويزىنەھى روون دەكاتەھى

۳) شىكر دىنەھى راپرسى:

دواى دىزاين كرىدى راپرسىيەكە و تاقىكر دىنەھى و راستكر دىنى راپرسىيەكە، دابەش دەكرىت لەسەر نمونەنى ئامانجىراوى تويزىنەھىكە و دواى كۆكر دىنەھى لەھەلامدەر مەكان شىكارىي بۇ دەكرىت و چەندىن بەرنامە ھەيە بۇ شىكارى ئامارى بەلام نېمە لە سۇفتوئېرى (SPSS) كەكورتكر اوھى دەستەواژەي پاكىجى ئامارى زانستە كۆمەلايەتپەكان ،وليرەدا ئەھى بەرنامە بەكار دەھىنېن بو شىكر دىنەھى راپرسى وەك نمونەتى خوارقوۋە.

نمونەنى جىبەجى كراو: (داتاي ئەم نمونەيە لە ھەموو كار بەرنامەكانى كىتپەكەدا بەكار دىت)

بەريو بەرايەتپەكە حمزى بە گەران بوو بۇ ئەھى ھۆكارانەي كە ھانى سوودمەندان دەكەن بۇ ئامادەبوون لە بەرنامەيەكدا و بۇ ئەھمەبەستەش ھەندىك لە گۇراوھەكان كە ھانى سوودمەند دەكەن بۇ ئامادەبوون لە بەرنامەكەدا، لە رېگەي سى تەھەر مەھە داھىنراوھ:

تەھەرى يەكەم: (بەرزىرخاندىنى بەرنامە) و لەخۆدەگىت (بابەتى بەرنامەكە دەست لە واقىع دەگىت، بەرنامەكە بە ناوبانگىكى باش ديارىدەگىت، بەرنامەكە بە كوالىتى تايپەتمەندە).

تەھەرى دووھم: (بلاوبوونەھى بەرنامە) و لەخۆدەگىت (ئەزمونى پېشوى بەرنامەكەي زوورە، بەرنامەكە ئاسانە دووبارە بكرىتەھە، بەرنامەكە بە ناوبانگە) .

تەھەرى سىيەم: (بلاوئېكر دىنى بەرنامە) و لەخۆدەگىت (مادەكانى بەرنامەكەي پەسەندە، ئەگەرى بەشدار يىكردىن لە بەرنامەكەدا ئاسانە).

بۇ خويىندى ئەم تويزىنەھىيە، راپرسىيەكە لە فاكتەرە دىمۇگرافىيەكانى وەك رەگەز (نېر، مى) دروستكر اوھى ئاستى خويىندى (دواناۋەندى، زانكو، خويىندى بالا) و پاشان گۇراوھەكانى چەندىتىي پىنج پپوۋەركە برىتىن لە

(ھاورا نىم بە توندى، ھاورا نىم ،بى لايەن ، ھاورام، ھاورام بە توندى)

دوای دابهشکردنی راپرسییهکه بۆ نمونهی توزینتۆه کة ئامانجهکراوئکه بۆ وهلامدانهوه، (۲۰) راپرسییهکه کۆکراپهوه، له خوارموه بهرنامهی SPSS بهکار دههینین بۆ شیکردنهوهی ئهجامهکانی راپرسییهکه و پێشنیارهکان دهگریتهوه

۴) ئامادهکردن بۆ بهکارهینانی سۆفتویری SPSS:

یهکهم: دوای کۆکردنهوهی پرسیارهکان ئیمه ژمارهیهک بۆ ههر راپرسییهک دیاری دهکەین، بۆ ئهوهی پندا چوونهوهکهی ئاسان بکهین لهسهر بهرنامهکه بۆ سهلماندنی راستی داخلکردنی داتا لهههر کاتیک.

دوهم: گۆراوهکان سهر بهرنامهکه پیناسه دهکەین و لهم راپرسیهدا دوازه گۆراوهمان ههیه بهم شیوهیه:

- زنجیرهیی، گۆراویکه که گوزارشت له ژمارهیی وهلامدهرکه دهکات.
- جۆر، که گۆراویکی ناوییه (Nominal) که تیییدا ژماره (۱) دهدهین به نیر و ژماره (۲) به می.
- ئاستی فیربوون، که گۆراویکی ریزبەندییه که تیییدا هیما بۆ ژماره (۱) دهکەین بۆ دواناوئندی و ژماره (۲) بۆ زانکو و ژماره (۳) بۆ خویندنی بالا

• تهمهن به سأل دهتووسریت که گۆراویکی چهندییه، رستهکانی راپرسییهکه دهبیته گۆراوهکانی چهندیی (scale) ئیمه دهریدهبرین وئک (م، ۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷) م

۵) بهکارهینانی بهرنامهی SPSS

یهکهم: کارکردن له شاشهیی Variable View ::

کاتیک پرۆگرامهکه دهکەیتهوه، شاشهیی داهاتوو دهردهکەوئیت و ئیمه کلێک دهکەینه سهر Variable View بۆ پیناسهکردنی گۆراوهکان، شاشهیهک دهردهچیت که تاییهته به پیناسهکردنی گۆراوهکان وهک نهمانهیی خوارهوه

۱) ناوی گۆراو:

بۆ زانینی گۆراوهکه پنیویسته ناویکی کورت بنووسریت که ئاماژه به گۆراوهکه دهکات، کاتی نووسینی ناوی گۆراوهکان پنیویسته ئهمهیی خوارموه لهبهرچاو بگریت:

- دهبيت به پښتياك دهست پي بكات و ناتوانيت به ماوهيك كوتايي پي بيت.
- ژماره ي پښتياك له ٦٤ تڼاپهريت و نابيت ناوي گور او كه دوو باره بكر ټهوه.
- بوشايي نيوان پښتياك ناتوانريت بهكار بهيترت.
- ناتوانيت هيمكان يان نيشانهكان بهكار بهيترت و هك %، ^، |
- ناتوانيت نيشانهكاني ژماردن بهكار بهيترت هكتر ؟، !، :، ؛"
- پهكيك لهو ناوانه بهكار مه هينن كه بو فهرمانهكاني ئيچ ئيس پي ئيس پاريزراوه و هك:

ALL, NE, EQ, TO, LE, LT, BY, OR, GT, AND, NOT, GE, WITH

٢) جوړهكاني گوراوهكان Variable Types

بو پښاسه كړدني جوړي گوراو له شاهي variable view نه بهرنامه ي SPSS، ليره دا چه ندين گوراومان نو

دوره كه ویت كاتيك كليك ده كه ين سهر Numeric

نه مانه ي خواره وه كورته پښاسه يه بو جوړهكاني گوراوهكان

1) گوراوي ژماره يي (Numeric)
 به هاكانيان ژماره ن، و گوراو كه ليره دا ژماره كان په سهند دهكات له چند هاوكيشه يهك و هك تڼيبي زانستي و نهواني تر، كه له دوو جوړ بهر جهسته دهبيت : يه كه ميان گوراو مهكاني بهر دموامه كان Continuous
 و هك ته من، بهر زايي، كيش، موچه و نمره ي قوتبيان هند،
 دوو قه ميان گوراو مهكاني جوړي Categorical و هك گوراو مهكاني جيندهر، باري هاوسه رگيري، ليهاتوويي،
 ناستي خويندن

٢) گوراوي Comma

٣) گوراوي خال Dot

٤) گوراوي زانستي Scientific Notation

٥) گوراوي بهر واره Date بيكدت لهو ژمارانه ي كه به شيويه كي تايمت دتووسريت و هك بهر واره و كات

٦) گوراوي نيشانه ي دولار Dollar بهكار ديت بوړيكلام كړدني دراوي دولاري نه مريكي.

٧) گوراوي دراوي Custom Currency ناسايي بهكار ديت بو دراوي جياواز.

٨) گوراوي پيتي String په كي كه لهو گوراوانه ي كه داتا كه ي به شيويه ي پيت يان ووشه

یان ژماره‌کان که دوو جوړن: • گور او مه‌کانی وشه که پوښن نه‌کراوه و مک ناوی کار مه‌ندهکه و ناچیته ناو ژمار دنه‌وه.

• گور او مه‌کانی وشه، و داتا‌کان پوښن‌کراون، و مک جوړ (نیر-م) هه‌روه‌ها ناچیته ناو ژمار دنه‌وه.

۳) پانی داتا **Width**: نهمه ژماره‌ی پیته‌کانی ناوی گور او مه‌کیه که پوښته بو داخلکردنی داتا که .

۴) ژماره‌ی شوینه ده‌بییه‌کان **Decimal**: ژماره‌ی شوینه ده‌بیانه‌یه که له پرؤسه‌ی داخلکردنی داتا‌دا به‌کار دیت.

۵) وسفکردنی گور او **Label**: وسفکردنی کوراو تیادا ده‌نووسریت نه‌وه‌ش سودی هه‌یه کاتیک ناوی کوراوه‌کان وهک یه‌ک بوون

۶) به‌ها (کوڈ) **Values**: به‌کار دیت بو پیناسه‌کردنی گور او مه‌کانی چوښه‌تی ژماره‌یی یان پیتی و مک گور او ی ره‌گه‌ز، باری هاوسه‌ری، ناستی نه‌کادیمی و هتد.

۷) پانی ستون **Column**: پانی ستون‌ه‌که دیاری ده‌کات که تیتیدا گور او مه‌که له چوار گوشه‌ی **Data View** دانراوه

۸) پری ونبوون **Missin**: کاتی داخلکردنی داتا هتدیک له داتا بوونی نیه و نه‌وه پوښن‌کراوه له‌گه‌ل داتای ونبوو.

۹) ته‌راز به‌ندی **Align**:

نه‌وه ته‌راز به‌ندی داتایه (راست، ناوه‌ند، چپ) له ستون‌ه‌که که گور او مه‌که ده‌کوتته ناو چوار گوشه **Data view**.

۱۰) پیوه‌ره **Measure**: بو دیارکردنی جوری داتا‌کان (**Scale** چنه‌دیتی، **Ordinal** ریزه‌ندی، **Nominal** ناوی)

دوای باسکردنی جوړه‌کانی کوراوه‌کان، نیستا ده‌ست بی ده‌که‌ین به‌تومارکردنی کوراوه‌کان بو نه‌وه‌ی پیناسه‌ بکه‌ین سر به‌نامه‌ی SPSS سره‌تا ده‌چینه سر **Name** پاشان **Type** تاکو بگینه ستونی **Values** کلیک ده‌که‌ین په‌نجه‌ره ده‌ده‌که‌ویت بو ناساندی کوراوی (ره‌گه‌ز) ژماره ۱ ده‌نووسین له‌خانه‌ی **Value** و دوایی ووشه‌ی نیر ده‌نووسین له‌خانه‌ی **Label** و دوایی کلیک سر **Add** ده‌که‌ین، وه به‌همان شیوه بو پیناسه‌کردنی می نه‌نجام ده‌دریت پاشان **ok** دا ده‌گری بو داخستنی چوار گوشه‌که تاکو بگه‌ینه **Measure** بو دیارکردنی پیوه‌ره‌که لیره‌دا بو ره‌که‌ز **Nominal** هه‌لده‌ب‌تیرین.

سه‌بارت به‌گوراوی سیبهم له‌نمونه‌ی کتاب بریتیه له‌ناستی فیربوون وه به‌همان شیوه‌ی سره‌وه (کوراوی ره‌گه‌ز) تومار ده‌کریت به‌لام لیره‌دا له ستونی **Measure** پیوه‌ری **ordinal** هه‌لده‌ب‌تیرین چونکه گوراوه‌که ریزه‌ندییه.

بهم شیوهیه لیره دا کوتایی دهینین به شاشهی variable view نه ریکای پیناسه کردنی هموو کوراوه کان، دوایی شاشهی Data view دهکینهوه بو داخلکردنی هموو داتاگان که نه فورمی را پرسی هاتووه، به شیوهیه که هر ستونیک بو یهک گوراو تهرخان دهکریت و هر ریزیک بو یهک فورمی را پرسی تهواو تهرخان دهکریت

دووهم: کارکردن نه شاشهی Data view

کاتی کردنهوی شاشهی Data view دست بی دهکین به تومارکردنی داتاگان یه که فورمی را پرسی نه یه کهم ریز، و به و شیوهیه به ردهوام دهین تا کوتا فورمی را پرسی که ژماره یان ۲۰، پاش پرکردنی ۲۰ فورمی را پرسی لیره دا هه لدهستین به خزن کردنیان (Save) و دوایی ده توانین کرداره گانی ناماره یه کان نه نجام بدهین بو دهرهینانی دهرنه نجامه گانی تویرینهوه